

Hegningarhúsið

Fremtiden for Islands ældste fængselsbygning

REHABILITATION
ENHANCING

Afgangsprogram, Forår 2023
Nadía Helga Loftsdóttir

Det Kongelige Akademi - Arkitektur
Kulturarv, Transformation og Restaurering

Indholdsfortegnelse

Introduktion Til Opgaven	4-11
Indledning FN's verdensmål	
Program	12-15
Problemstilling og program Hjemløshed i Island	
Kontext	16-17
Området	
Hegningarhúsið	18-27
Bygningens historie byggeteknik og materialer Islanske sten som byggemateriale Fredning	
Arbejdsprocess og afleveringsformat	28-31
Grundlagsmateriale Metode Vejledende afleveringsformat	
Kilder	32-33
Kildefortegnelse Fotos og tegninger	

Afgangsprogram, Forår 2023
Nadía Helga Loftsdóttir
Studienummer 200387

Det Kongelige Akademi - Arkitektur
Kulturarv, Transformation og Restaurering

Vejledere - Lars Rolfsted Mortensen,
Christoffer Harlang og Linda Thi

Indledning

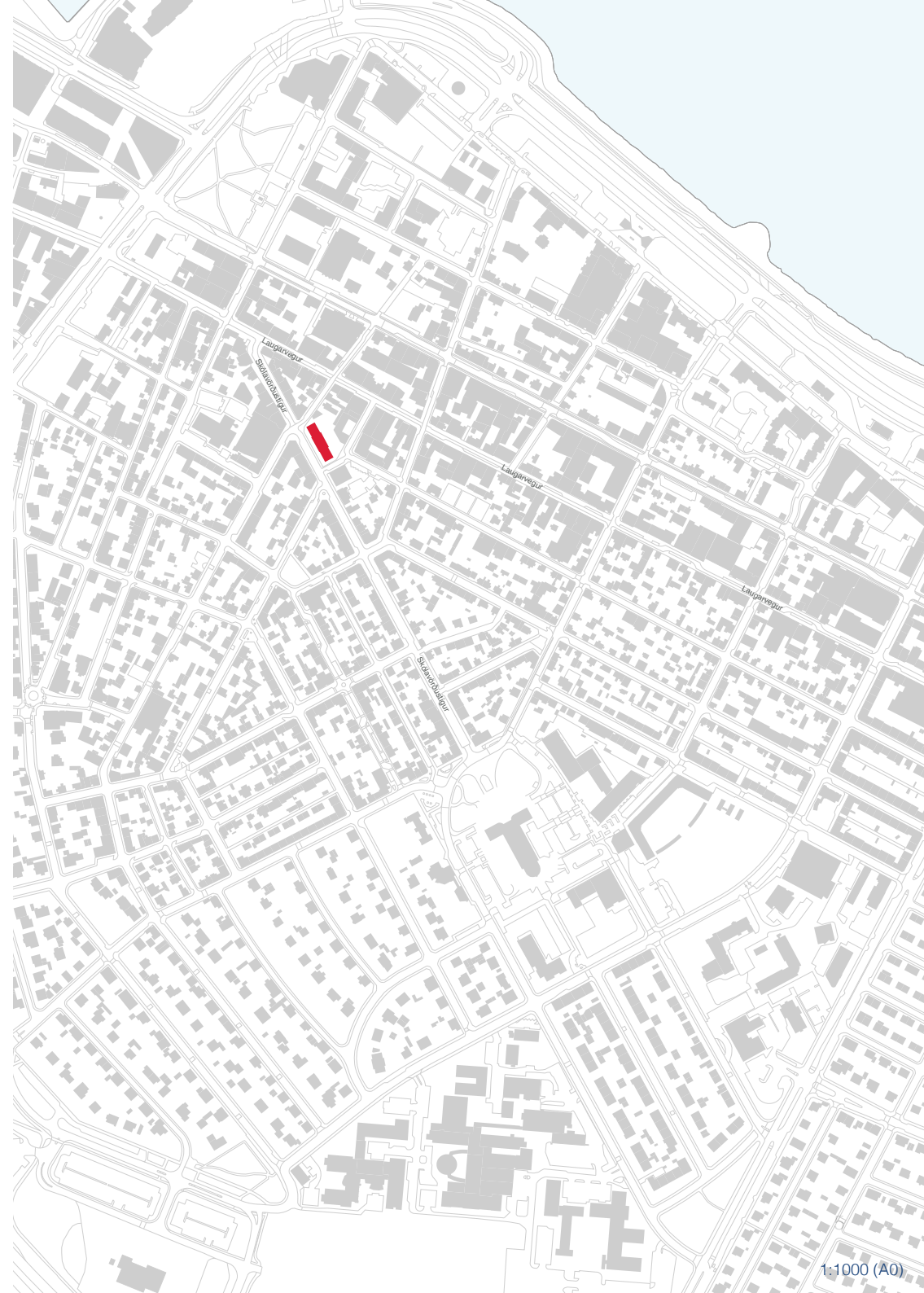
Dette projekt skal handle om fremtiden for Hegningarhúsið i Island. Hegningarhúsið er Islands ældste stående fængselsbygning og den ligger midt i Reykjavík centrum.

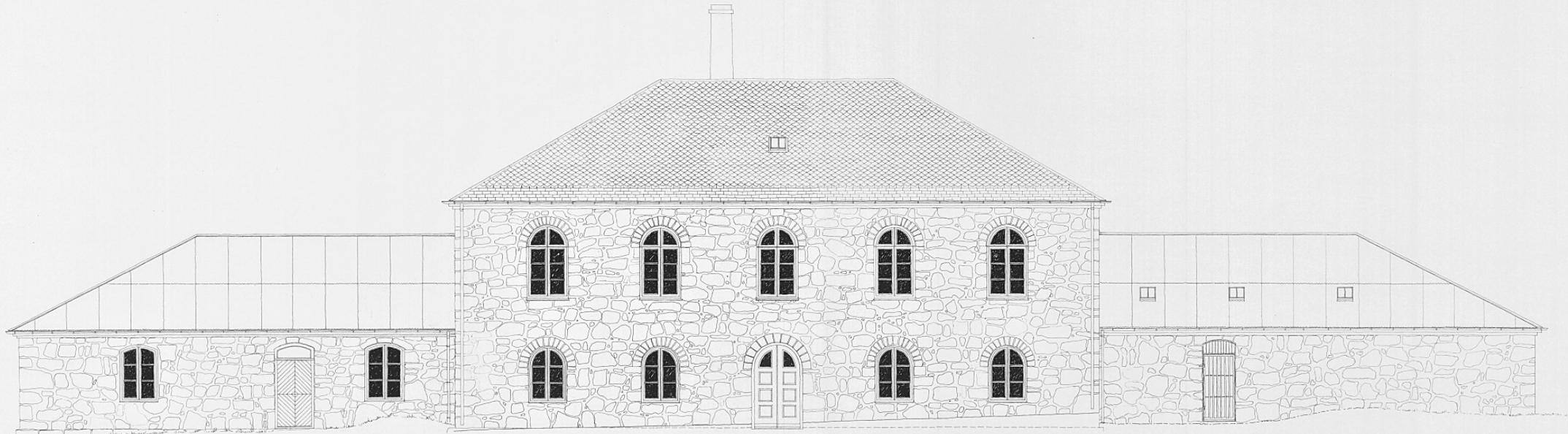
Bygningen er opført som et fængsel i 1872, men har også huset mange forskellige aktiviteter i den offentlige sektor gennem tiden. Bygningen er en af byens mest bemærkelsesværdige bygninger, og et fremtrædende vartegn i centrum af Reykjavík og har en utvivlsom historisk værdi. Bygningen var fredet i 1978. Siden 2016 har bygningen stået tom imens den restoreres, og dens fremtidige funktion er i dag ubestemt (Ásgeir Ásgeirsson 2016).

Formålet med mit projekt skal være at transformere bygningen så den rummer godt en ny passende funktion med respekt for fredningen, historien og placeringen. Den nye funktion skal hjælpe de mest udsatte i samfundet og muligvis fungere som et herberg for hjemløse. Huset er et kendt symbol på retfærdighed og beskyttelse, derfor synes jeg at det kunne være en meget passende funktion.

I projektet vil jeg lægge vægt på hvordan bygningen kan transformeres til at rumme den nye funktion på den bedst mulige måde. I projektet vil jeg lægge vægt på hvordan bygningen kan indvendigt transformeres med hensyn til rumdeling, lys, materialer, og atmosfære, og muligvis få en addition (tilbygning) som skal harmonisere i forhold til den eksisterende bygning. Udfordringen bliver at balancere indretningen af den nye funktion bedst muligt og samtidig bevare bygningen. Projektet vil derfor sigte på at besvare følgende nøglespørgsmål:

Hvordan kan Hegningarhúsið transformeres, så fortidsmindet ikke mister sin kulturhistoriske værdi når den får en ny funktion?

FN's verdensmål

FN's verdensmål er en global plan der skal styre os mod en mere bæredygtig fremtid. Det er en dagsorden der anerkender sammenhængen mellem social, økonomisk og miljømæssig udvikling, fred og sikkerhed. Projektet vil arbejde med følgende verdensmål:

11 BÆREDYGTIGE BYER OG LOKALSAMFUND. Gøre byer, lokalsamfund og bosættelser inkluderende, sikre, robuste og bæredygtige

11.1 Inden 2030 skal alle sikres adgang til egnede og sikre boliger til en overkommelige pris med adgang til grundlæggende tjenesteydelser, og slumkvarterer skal opgraderes. Tilgængeligheden af herberger i Reykjavík skulle matche behovet. Det undersøges, hvordan man kan lave herberger for hjemløse som effektive hoppepude til en mere permanent sikre boligløsninger.

11.3 Inden 2030 skal byudvikling gøres mere inkluderende og bæredygtig, og kapaciteten til en inddragende, integreret og bæredygtig boligplanlægning og forvaltning i alle lande skal styrkes. Det undersøges, hvordan man kan udvikle byen til at være mere inkluderende over for alle befolkningsgrupper, især den hjemløse befolkning, der har været gemt væk i så lang tid.

11.4. Indsatsen for at beskytte og bevare verdens kultur- og naturarv skal styrkes. Det undersøges, hvordan den eksisterende bygning kan transformeres i respekt for stedets arkitektoniske og kulturhistoriske værdier. Her er der både tale om de materielle og immaterielle værdier, der manifesterer sig, samt en analyse og værdisætning af den eksisterende bygning (FN 2023).

Hovedindgangen af Hegningarhúsið

Problemstilling og program

De personer som arbejder hos Islands kulturarvsstyrelsen med restoreringen af bygningen har har idéer om hvilken funktion bygningen kan muligvis få i fremtiden, selvom intet er besluttet endnu. Dem synes at bygningen burde fortsætte med at være statejet i stedet for at blive solgt til private parter. De synes at bygningen burde åbne sig op for offentligheden og at der bør placeres en eller anden form for virksomhed som skaber indtægter. For eksempel et museum med juridiske relikvier med et café og scene i haven (Ásgeir Ásgeirsson 2016).

Jeg synes det kunne være mere interessant at se bygningen fortsætte med at tjene samfundet på en eller anden måde. Min stærkeste idé indtil nu er at bygningen kunne blive til et herberg for hjemløse. Hjemløse og andre udsatte mennesker bliver overset i samfundet og ofte gemt væk. Der er et stort behov for flere herberger i Reykjavík, da de nuværende kører med overkapacitet. Der er også mangel på et varmt sted som er åbent om dagen, med brusere, mad, uddeling af tøj, hvilefaciliteter, aktiviteter og betalte projekter, socialt arbejde og sundhedsydelse. Jeg tror, at dette er en meget mere værdig fremtid for denne historiske bygning, end de ideer, jeg har læst om, ligesom at gøre den til et museum og en cafe.

Hjemløse i Island

Der er et presserende behov for flere ressourcer til udsatte i Island. Antallet af hjemløse har været stigende i løbet af de seneste årti. Antallet af hjemløse var fordoblet mellem 2012 og 2017. I 2017 var der 349 personer registreret som hjemløse i Reykjavík og i 2021 var der omkring 300. Alkoholproblemer og misbrug af andre stoffer betragtes som hovedårsagen til, at folk bliver hjemløse i Island, hvor den næsthøypigste årsag er psykiske problemer (Þórisdóttir 2021) (Ómarsdóttir 2021) (Stefánsdóttir 2019).

Í Reykjavík findes der allerede 3 herberger, 2 til mænd med 45 pladser og 1 for kvinder med 12 pladser. De lukker fra kl 10-17 hver dag, også om vinteren, medmindre det er usædvanligt koldt eller stormfuldt, koldere end -10 grader. Herbergerne er overfyldte med langt over 100 % udnyttelse. Fremmødet på herbergerne er højt, og uden for dem står folk i kø før åbningstiden til de få ledige pladser. Mange kan ikke nå det og er nødt til at gå. Folk tyr ofte til desperate tiltag som f.eks. såsom at sove i bilkædre. På grund af de høje fremmøde kommer der nogle gange flere madrasser på gulvet, eller folk må sove på sofaer (Velferðarsvið Reykjavíkurborgar, Reykjavíks velfærdsafdeling 2018) (Magnúsdóttir 2019).

Under sådanne forhold er det svært at sikre gæsternes og personalets sikkerhed. Selvfølgelig skal der lægges mere vægt på at finde permanente boliger til hjemløse, men tilstanden i dag viser at der er helt klart også behov for flere herberger, især for kvinder som er særligt sårbare i denne situation. Vold i hjemmet er steget i de sidste år, og som følge heraf er kvinder ofte afhængige af misbrugere til sin bolig. Kvinder, der er hjemløse, kæmper ofte med misbrugsproblemer og lever under meget usikre forhold, udsat for vold, alvorlig, farlig og kronisk vold med svære stresssymptomer og PTSD (Ómarsdóttir 2021).

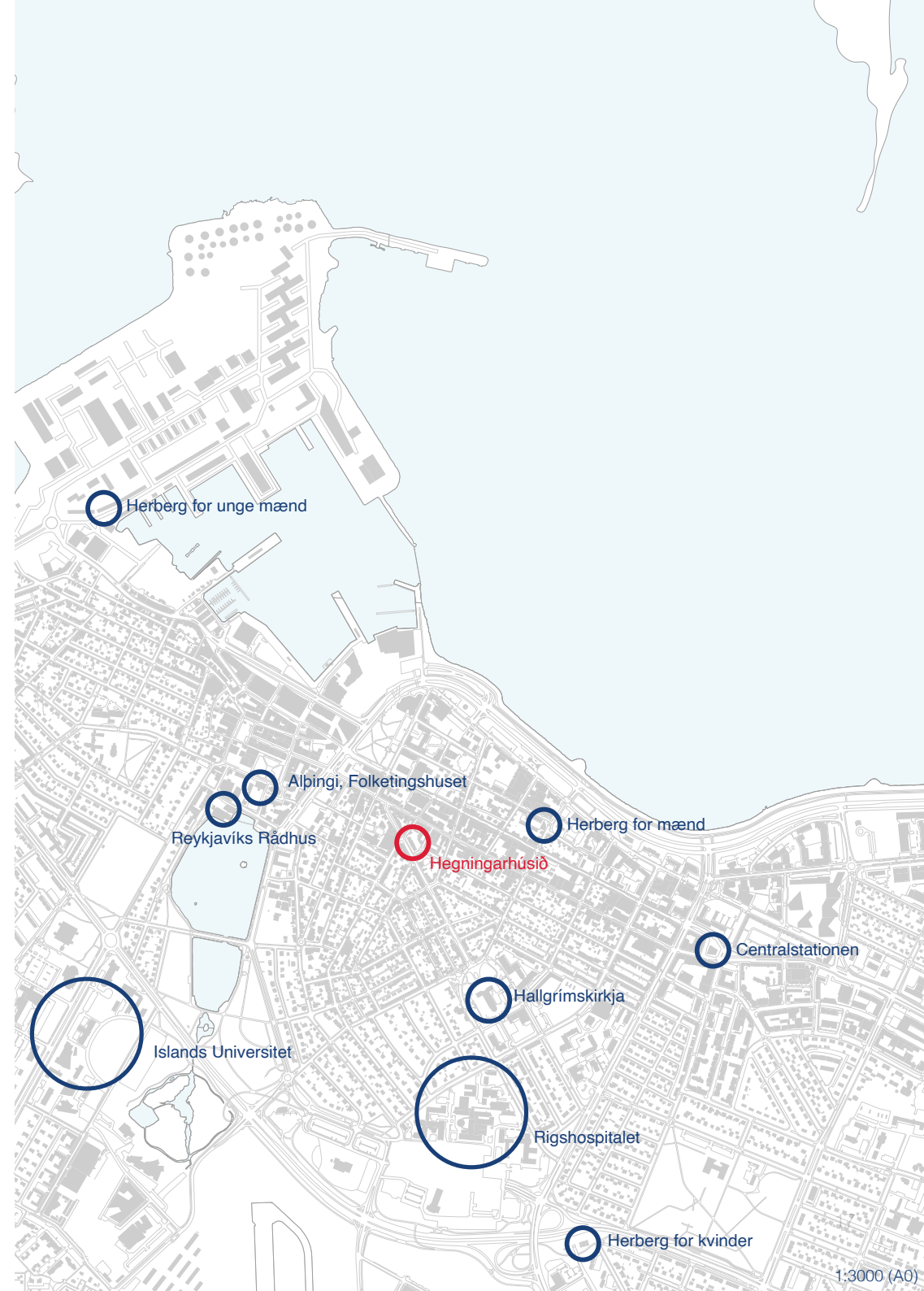
Billeder fra herberget for kvinder. Flere senge i et værelse, og extra seng i stuen.

Området

Hegningarhúsið ligger i centrum af Reykjavík centrum på Skólavörðustígur-gaden. Gaden løber fra Laugavegur op til Hallgrímskirkja, en meget karakteristisk og velkendt luthersk kirke. Gaden er berømt for sit travle gadeliv, restauranter, kunstgallerier og små butikker.

De første bygninger begyndte at rejse sig omkring Skólavörðustígur i midten af det 19. århundrede, hvoraf mange stadig står.

Jeg tror Hegningarhúsið ville være et godt sted for eksempelvis et herberg for kvinder. Bygningen er i gåafstand fra central busstationen, rigshospitalet, og de andre herberger. Skólavörðustígurinn har meget fodgængertrafik. Det kan være betydningsfuldt at have mere synlige herberger end dem, der i forvejen eksisterer. På denne måde bliver det mere åbenlyst, at hjemløse er en del af vores samfund.

Bygningens historie

Bygningen blev bygget i 1872 efter en kongelig anordning om opførelse af tugthuse og fængsler i Island som blev udstedt i 1871. Der var 16 fængselsceller i stueetagen imens bygningens overetage gennem tiden har huset både Rådhus og Højsteret. Bygningen har dog i længst tid været anvendt som fængsel.

Bygningen er et historisk symbol på øget menneskelighed i straffe i Island. Den var bygget på samme tid som en ny filosofi om forbedring i stedet for straf for fanger blev udspredd. Bygningen blev bygget med det formål at tilbageholde kriminelle, og forberede fangerne til at blive aktive deltagere i samfundet igen samtidig med at den fysiske afstraffelse ligesom dødsstraf og piskning blev stoppet. På lignende måde kunne et herberg hjælpe de hjemløse på fode igen ved midlertidigt at give et sikkert og hjælpsomt husly, indtil de kan komme på fode igen (Hjörleifur Stefánsson 2017).

Byggeteknik og Materialer

Byggematerialet og husets udseende er unikt for Island. Huset er bygget i nyklassicistisk stil og minder meget om huse, der blev bygget i København på samme tid. Det var også en dansk arkitekt, der tegnede huset, G. Ch. W. Klentz, da islændingene ikke kunne betros dette arbejde.

Synlige islandsk sten i væggene og stenbuer over vinduerne er en del af et udtryk, man typisk ikke ser i Island. Stenene var ikke tilhugget, men stene i forskellige størrelser og former blev arrangeret i kalkmørtel med en glat side som peger udad. I fundamentet findes tættere doleritesten (Grágrýti), og i facaderne findes lidt blandet sten, men mest porøse lavasten. Begge stentyper er typer af basaltformationer. Nogle af de indvendige vægge er bindingsværk og taget har træskelett og smukke stenfliser (Hjörleifur Stefánsson 2017).

Islanske sten som byggemateriale

Under opførelsen af Hegningarhúsið og senere også Alþingishúsið som er bygget af tilhuggede sten, lærte håndværkere fra Reykjavík at skære og forberede sten fra landet til at bygge bygninger. På det tidspunkt boede folk i uopvarmede tørvehuse, og den danske regering ville lære Islændingene at bygge huse med sten i håb om at forbedre levestandarden i Island. Men problemet med det var, at stenhusene krævede importeret træ til tagkonstruktionen, importeret kridt til kalkmørtelen og el- og varmeelementer til opvarmning. Alle de ting var for dyre for islændingene på det tidspunkt, så de fortsatte med at bygge tørvehusene og sten som byggemateriale tog processen tog derfor aldrig rigtig fart. Senere fik Islændinge midlerne til at opvarme deres huse, hvilket førte til, at nogle mindre stenhus blev bygget med græstørvstage eller tage lavet med lokale sinusplader, men de blev stadig betragtet som dyrere end træhuse, så det tog aldrig rigtig fart heller. Denne udvikling prægede de nuværende materialer der anvendes, som for det meste er importeret beton, stål og træ. Mens der er meget få eksisterende eksempler på, at lokal sten bliver brugt, selvom der er rigeligt at finde (Hjörleifur Stefánsson 2017).

De fleste byggematerialer i dag importeres fra udlandet f.ex træ, cement og stål. Så bygningen er en demonstration af, hvordan islandsk sten kan bruges.

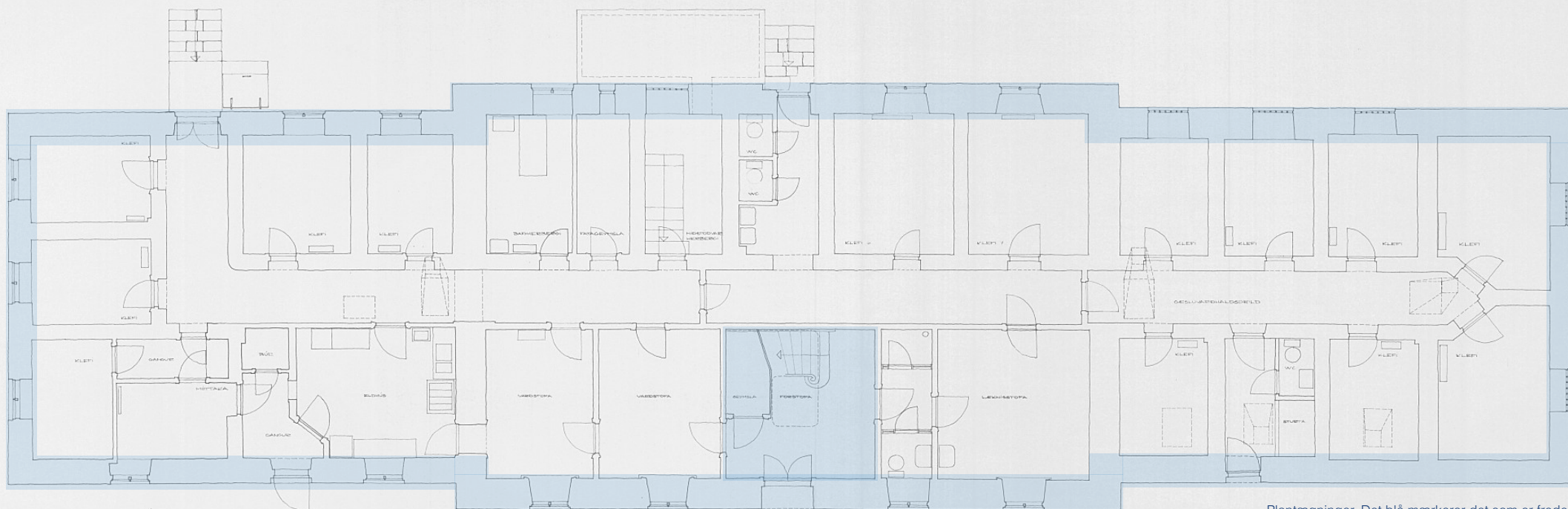
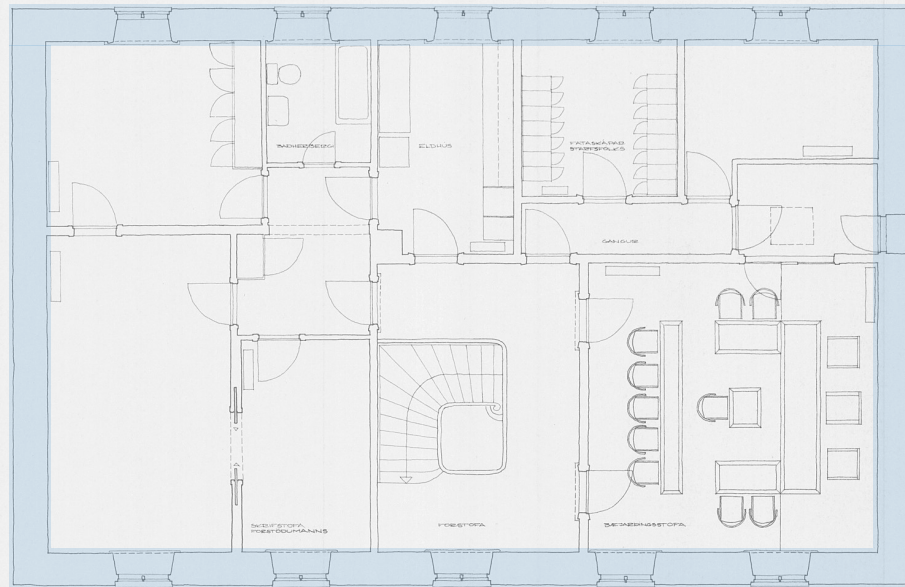
Fredning

Bygningem var fredet i kategori B i 1978.

Fredningen består af det ydre sammen og en lobby med trapper. Mødesalen på 2. etage hvor der var engang rådhus er ikke fredet men er værd at bevare på grund af dets sjældenhed. Derfor bør enhver ændring i dette rum ske med forsigtighed. Fredede huse eller husdele opdeles i to kategorier, A og B. Er bygningen fredet som helhed, anses den for at være kategori A, men hvis fredningen kun gælder det ydre af huset eller en del af det udvendige hhv. interiør, skal bygningen anses for at være kategori B. Det er ikke tilladt at forstyrre beskyttede bygninger og strukturer, ødelægge dem eller ændre dem, rive dem ned eller flytte dem fra deres plads uden tilladelse fra Islands Kulturarvsfond (Friðunarskjal 1978).

Grundlagsmateriale

Tegninger

Der er en del tegningsmateriale af bygningen fra kommunen og Islands Nationalarkiv. Der er originaltegninger fra 1872 og tegninger fra ændringer gennem tiden. De nyeste tegninger er opmålingstegninger fra 2017. Tegningerne er indscannede PDF'er som skal spores til at arbejde videre med.

I den bymæssige skala er der grundigt kort over området i dwg format fra kommunen.

Adgangsforhold

Bygningen er statsejet og derfor kan jeg få adgang til den hvis jeg kontakter relevante personer. Jeg har allerede besøgt bygningen 2 gange og fået lov til at gå ind og tage billeder. Jeg fik ikke lov til at gå op på anden etage fordi de var i gang med arbejde deroppe.

Originale tegninger fra 1872

Metode

Projektet vil forløbe over tre faser:

Blik – En registrering og analyse som understøtter en værdisætning. Sideløbende udvikles en fænomenologisk registrering, som undersøger stedernes karakter.

Kast – Et tegningsgrundlag udvikles på baggrund af foregående fase. Der arbejdes løbende i alle skalaer for at få en samlet forståelse og retning på projektet. Det fremtidige program udvikler sig. Den nuværende situation for udsatte i island vil blive undersøgt nærmere med interviews og statistiske data, for at finde et mere detaljeret program for bygningen, der passer til behovene. Der tegnes det første skitse-mæssige udkast i alle skalaer.

Katalog: Samling af skitser, fotografier, tekster, noter, referencer i samlet layout.

Projekt – Sammenføjning og præcision af samtlige registreringer, studier og undersøgelser som giver et bud på Hegningarhusets fremtidige funktion og transformation. Et komplet sæt tegninger til beskrivelse af det endelige projekt.

Vejledende afleveringsform

Album: 3x3 tegninger/fotos der er en undersøgelse af de fænomenologiske egenskaber.

Notat: En kort beskrivelse af de fænomenologiske egenskaber eller transformationsholdningen og anbefalingerne.

Rids: En afbildning af de fænomenologiske kvaliteter

Analyse og værdisætning: En rapport som skal beskrive bygningen ud fra historiske, tekniske og arkitektoniske forhold, angive konkluderende værdisætning af bygningens bærende bevaringsværdier og anbefalinger som en konklusion på værdisætningen.

1:3000 - Situationsplan

1:1000 - Situationsplan

1:50 - Plan, Snit, opstalt og isometri

1:5 - Plan, Snit, opstalt og isometri

Visualiseringer - Landscape, Still life, Portrait

Et fysisk model eller 3D Model

Kildefortegnelse

Elektroniske kilder

FN. 2023. FN's Verdensmål: For bæredygtig udvikling. <https://www.verdensmaalene.dk>.

Magnúsdóttir, Erla Dóra. 2019. Heimilisleysi á Íslandi – Bryn þörf á úrræðum: „Við erum gleymdir hér og óttumst framtíðina“. Oktober. Accessed February 10, 2023. <https://www.dv.is/frettir/2019/10/13/heimilisleysi-a-landi/>.

Minjavernd. u.d. Hegningarhús. <https://www.minjavernd.is/is/verkefni/hegningarhus>.

Ómarsdóttir, Kristín. 2021. Heimilisleysi Er Lýðheilsuvandamál. Des 13. <https://heilsuseigla.com/2021/12/heimilisleysi-er-lydheilsuvandamal/>.

Stefánsdóttir, Birna. 2019. Heimilislausum fjölgaði um 95 prósent í Reykjavík á fimm árum. Jan 24. <https://kjarninn.is/frettir/2019-01-23-heimilislausum-fjolgadi-um-95-prosent-i-reykjavik-fimm-arum/>.

Þórisdóttir, Anna Lilja. 2021. 301 heimilislaus í borginni. Des 8. <https://www.ruv.is/frettir/innlent/2021-12-08-301-heimilislaus-i-borginni>.

Rapporter

Ásgeir Ásgeirsson, Gunnþóra Guðmundsdóttir, Guðmundur Gíslason, Jakob Frímánn Magnússon, Svanhildur Konráðsdóttir, Sverrir Þ. Sverrisson. 2016. Hegningarhúsið við skólavörðustíg. Reykjavík: Indenrigsministeriet. <https://rafhladan.is/bitstream/handle/10802/24029/Hegningarhus-vid-Skola-vordustig---endanlegt--2016.pdf?sequence=1>.

Hjörleifur Stefánsson, Reykjavík ágúst 2017. 2017. Saga Hegningarhússins Við Skólavörðustíg. Reykjavík: Íslands kulturarvssstyrelse.

Smáradóttir, Hanna Rún. 2014. Staða heimilislausra mæðra á Íslandi í dag. Vandamál, úrræði og þjónusta. Félagsvísindasvið Háskóla Íslands, Reykjavík: Háskólaprent. <https://skemman.is/bitstream/1946/17876/1/Hanna%20R%c3%ban%20Sm%c3%a1rad%c3%b3ttir-%20BA-ritger%c3%b0%20f%c3%a9lagsr%c3%a1%c3%b0gj%c3%b6f%20-pdf.pdf>.

Velferðarsvið Reykjavíkurborgar, Reykjavíks velfærdsafdeling. 2018. "Stefna í málefnum heimilislausra með miklar og flóknar þjónustubarfir 2019–2025." Reykjavík. https://reykjavik.is/sites/default/files/ymis_skjol/skjol_utgefild_efni/stefna_i_malefnum_heimilislausra_2019-2025_10.10.pdf.

Övrige

Friðunarskjal 1978 / Fredningsdokument 1978

Fotos & Tegningar

Forside:

Kilde, Foto af Nadía Helga Loftsdóttir arbejdet i photoshop, og simplificeretplante-
ning af Nadía Helga Loftsdóttir

Side 5:

Kilde, Situationsplan af Reykjavík centrum i 1:1000 lavet af Nadía Helga Loftsdóttir

Side 6-7:

Kilde, Opstalt af Hegningarhúsið fra 1983, fra Reykjavík's arkiv

Side 9:

Kilde, Foto af Nadía Helga Loftsdóttir

Side 10-11:

Kilde, Foto taget ned ad Skólavörðustíg fra Hallgrímskirkjas tårn. <https://is.wikipedia.org/wiki/Skólavörðustígur>

Side 13:

Kilde, Foto af Nadía Helga Loftsdóttir

Side 15:

Kilde, øverst: Billeder fra herberget for kvinder som viser extra seng i stuen. https://www.mbl.is/frettir/innlent/2020/12/02/neydarskylin_opin_vegna_kuldans/ nederst: Billeder fra herberget for kvinder som viser flere senger i et værelse. <https://www.frettabladid.is/frettir/motmaela-lokun-neydarurraedis-fyrir-heimilislausar-konur/>

Side 17:

Kilde, Situationsplan af Reykjavík centrum i 1:3000 lavet af Nadía Helga Loftsdóttir

Side 19:

Kilde, Snit igennem Hegningarhúsið fra 1983, fra Reykjavík's arkiv

Side 21:

Kilde, Fotos af Nadía Helga Loftsdóttir

Side 23:

Kilde, Foto af Nadía Helga Loftsdóttir

Side 26:

Kilde, Foto Isom viser indgangen og trappen som er fredet af Nadía Helga Loftsdóttir

Side 26-27:

Kilde, plante tegninger af Hegningarhúsið fra 1983, fra Reykjavík's arkiv

Side 29:

Kilde, originaltegninger af Hegningarhúsið fra 1872, fra Íslands Nationalarkiv